

УДК 342.53(477+476)

Л.І. Баликіна-Галанець
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Теоретико-правовий аналіз громадянського суспільства в Україні та Республіці Білорусь

Дана стаття є теоретико-правовим дослідженням інституту громадянського суспільства в Україні та Республіці Білорусь як ключового моменту парламентаризму. Авторка виокремлює як позитивні, так і негативні аспекти транзитної демократії в Україні та порівнює розвиток зазначеної країни з Білорусією, що надає можливість по-новому подивитися на становлення демократії в пострадянських державах. Трансформаційні соціальні зміни в умовах кризи, пов'язаної із зовнішньою агресією, на сьогодні є досить специфічним класом, що відбувається в Україні, та в авторитарній Республіці Білорусь, де тільки зараз після налагодження стосунків із Заходом міжнародні експерти констатують факти зрушення в бік демократизації.

Ключові слова: Україна, Республіка Білорусь, парламентаризм, громадянське суспільство.

Л.И. Балькина-Галанець
кандидат юридических наук,
доцент кафедры государственного-правовых дисциплин,
ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК»

Теоретико-правовой анализ гражданского общества в Украине и Республике Беларусь

Данная статья является теоретико-правовым исследованием института гражданского общества в Украине и Республике Беларусь, как ключевого момента парламентаризма. Автор выделяет как положительные, так и отрицательные аспекты транзитной демократии в Украине и сравнивает развитие указанной страны с Белоруссией, дает возможность по-новому взглянуть на становление демократии в постсоветских государствах. Трансформационные социальные изменения в условиях кризиса, связанного с внешней агрессией, сегодня являются достаточно специфическим классом, происходящем в Украине, и в авторитарной Республике Беларусь, где только сейчас после налаживания отношений с Западом международные эксперты констатируют факты сдвигов в сторону демократизации.

Ключевые слова: Украина, Республика Беларусь, парламентаризм, гражданское общество.

L. Balykina-Halanets
PhD in Law,
Docent of the Department of State and Legal Disciplines,
«KROK» University

Theoretical and Legal Analysis of Civil Society in Ukraine and Belarus

This article analyses and discusses the objectives of the civil society in Ukraine and Belarus, by

comparing. In principle, the study seeks an answer to the question: what was realistically achieved as a result of civil unrest for young democracy and what shall be reached in Ukraine now. Will Republic of Belarus repeat the scenario of Ukraine? Methodologically, this article focuses on the evaluation of the ability of theoretical models to explain the development of parliamentarism in Ukraine and Belarus and debates the options of the outcomes of the civil society development.

Keywords: Ukraine, Republic of Belarus, parliamentarism, civil society.

Постановка проблеми

Розвиток демократичних інститутів у країнах пострадянського простору зумовив відродження такого політико-правового явища, як парламентаризм. За роки незалежності в Україні та Білорусі цей інститут став невід'ємним елементом політичної та правової дійсності. Становлення ідеї парламентаризму в громадянській і правовій свідомості, у визначенні місця та ролі парламенту серед інших гілок влади зумовило розвиток його теоретичної бази.

Методологією даної статті є теоретико-правовий аналіз розвитку парламентаризму в Україні та Білорусі. Авторка розглядає проблематику розвитку інституту громадянського суспільства як невід'ємної частини парламентаризму в демократичних державах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання становлення та розвитку інституту громадянського суспільства та парламентаризму досліджувало багато вчених. Зокрема, С. Бацюкова, В. Волинець, О. Долженков, П. Колотвін, А. Лисюк, Д. Лисюк, Л. Макаренко, О. Скрипнюк, М. Соколовська та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

На сьогоднішній день, коли в Україні у 2014 році була знову змінена форма правління та відбулося багато змін у політичній системі після Євромайдану, зазначена проблематика стає актуальною. У Республіці Білорусь спостерігається поступова зміна політичного курсу після налагодження стосунків із Заходом. Для стійкого розвитку парламентаризму в Україні та Республіці Білорусь важливим є запровадження певних демократичних інститутів відповідно до європейських стандартів. У межах даної статті аналізується та порів-

нюється роль парламентаризму в Україні та Республіці Білорусь на шляху становлення громадянського суспільства.

Формулювання цілей статті

Порівняння парламентаризму в Україні та Білорусі є науково цікавим у зв'язку з довгим подібним історичним розвитком країн та різним шляхом після проголошення незалежності. Авторка в даній статті ставить за мету відповісти на такі питання. Що було досягнуто після громадянського супротиву Євромайдану (Революції гідності) у молодій демократії та що очікується в подальшому у розвитку громадянського суспільства? Чи повторить Республіка Білорусь сценарій України?

Виклад основного матеріалу дослідження

В Україні трансформаційні процеси політичної системи тривають з моменту проголошення незалежності. Першим переломним етапом було прийняття Конституції, наступним – Помаранчева революція, у результаті якої суспільство отримало ескізний образ іншої країни, яку ще треба було побудувати, останнім етапом став Євромайдан. Наразі найголовніше для влади створити ефективну систему стримувань та противаг відповідно до настроїв, сподівань та очікувань пробудженого суспільства. У системі влади повинна бути зафіксована вага і конструктивна присутність Верховної Ради, а також неурядових організацій. Складовою практичної площини повинно стати структуроване співробітництво гілок влади. Слід використати шанс на створення якісно нової влади, зміцнення держави, побудови відкритого громадянського суспільства.

За таких соціальних трансформацій породжується явище перехідного поставтарного суспільства. Воно є нестійкою, нелінійною системою, у ньому постійно

виникають альтернативи розвитку, які можуть бути реалізовані при зміні умов. За цих змін можуть виникати й стаціонарні нестійкі стани, критичні ситуації, в яких система може втрачати свою властивість відновлювати рівновагу, що може спричинити неадекватні масштабні реакції та втрату керованості системи [1, с. 49]. Однією зі складових цієї системи є парламентаризм.

Не викликає сумнівів, що основним атрибутом парламентаризму в будь-якій країні є сильний парламент. Одним з ілюстративних показників цього є форма державного правління. Історичний розвиток українського парламентаризму, на нашу думку, звертає увагу на те, що перехід до парламентсько-президентської форми правління є зумовленим етапом розвитку політичної системи. Цей процес безпосередньо залежить від формування дієздатних структур громадянського суспільства, зростання чисельності середнього прошарку населення, а отже, відповідної партійної системи з кількома сильними центристськими партіями та численним електоратом.

Становлення парламентаризму в кожній демократичній державі безпосередньо залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства, яке відображає процес його історичного становлення. У фундаментальному науковому досягненні вітчизняних учених під назвою «Політична система: сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства і держави», виданому під керівництвом академіка О. Скрипнюка, зазначено таке. Крім традиційних для сучасних правових держав інститутів конституційного контролю (незалежно від того ці повноваження передані звичайним судам або спеціальним органам конституційної юстиції), контрольні функції виконує громадянське суспільство, одним із інститутів якого є засоби масової інформації, політичні партії та інші громадські організації, громадська думка, а також удосконалення суто процедурних моментів проведення виборів до парламенту, які унеможливають їхню

фальсифікацію або маніпулювання виборчим процесом. Розвиток України в напрямі парламентсько-президентської або парламентської республіки зумовлює необхідність всебічної підтримки процесів становлення громадянського суспільства [2, с. 350-352].

У цьому контексті, на думку авторки, важливим було б закріплення на конституційному рівні положення про громадянське суспільство. Серйозні напрацювання українськими вченими та політиками вже здійснено. Цьому сприяє політичний розвиток країни після Революції Гідності. Зазначені події свідчать, що за умов, коли держава «готова чітко сформулювати основні суспільні проблеми та способи їх вирішення, а громадянське суспільство здатне оцінювати дії публічної влади» [3, с. 15], можливе співробітництво цих двох інститутів.

У пострадянських державах становлення і розвиток інститутів парламентаризму та громадянського суспільства відбувалося майже з нуля. Після проголошення незалежності у Конституціях України та Республіки Білорусь було закріплено демократичні принципи побудови правової держави, однак їх втілення досі не завершено. Основними завданнями обох держав є законодавчий захист розвитку громадянського суспільства, забезпечення свободи слова, вільного вираження своїх позицій, обстоювання своїх прав і свобод, формування політичної та правової культури народу [4, с. 227], проведення всебічної реформи політичної системи. Зазначені зміни необхідні не лише на папері, а насамперед у свідомості громадян.

Проблема ускладнюється тим, що на існуючу пострадянську систему, яка втрачає сталість, наклали нові чинники, викликані та загострені останнім періодом розвитку України перед Революцією Гідності й після неї. Ідеться як про внутрішні причини, так і про зовнішні зміни, тиск, сума яких у певний момент перевищує можливий для неї максимум напруження. У такому разі різноманітність різноспрямованих змін і дій соціальних суб'єктів породжує масу

випадкових наслідків, суттєво ускладнює траєкторію системи, а поведінка останньої стає непередбачуваною. За такої ситуації уможливується лише статистична, ймовірна фіксація поведінки системи.

Громадяни та інші фізичні особи кожної з досліджуваних нами країн, ураховуючи їхній політико-правовий статус на території України та Республіки Білорусь, є суб'єктами політичної організації суспільства. Вони мають коло політичних прав і свобод. У Розділі II Конституцій цих країн закріплено широкий комплекс політичних прав. В Основному Законі України («Права, свободи та обов'язки людини і громадянина») та в Конституції Республіки Білорусь («Особистість, суспільство, держава») перелік прав відповідає аналогічним правам і свободам, проголошеним документами Міжнародного білля про права людини ООН.

Основні права і свободи громадян держави регулюються не тільки Конституціями, а й іншим законодавством. Слід наголосити на особливому статусі громадян, наділених пріоритетним становищем мати та користуватися політичними правами й свободами, а також захисті їхніх політичних прав, свободи чітко визначені, де вказано, що ці права мають винятково громадяни. Водночас, і в Україні, й у Республіці Білорусь іноземці та апатриди мають право частково брати участь у політичному житті суспільства. Відповідно до Закону України «Про громадянські об'єднання» [5] та Закону Республіки Білорусь «Про правове становище іноземних громадян і осіб без громадянства в Республіці Білорусь» [6] відповідно визначено, що іноземці та особи без громадянства мають право створювати й брати участь у громадянських об'єднаннях. Отже, особливість політико-правового становища громадянина держави полягає саме в тому, що він (громадянин) може обирати представників на виборні державні посади та висувати свою кандидатуру до органів державної влади.

На сьогодні, коли ідея народного суверенітету закріплена в кожній демократич-

ній конституції та виражається в установчій владі народу, у виборі народних представників, а в деяких державах у праві народу на пряму участь у розробленні законодавства шляхом референдумів і народних ініціатив – воля народу проявляється переважно через представницьку систему та принцип більшості. Незважаючи на недоліки, представницька система правління є однією з найважливіших ознак правової і демократичної держави.

Наявність розвинутого інституту прав та свобод людини і громадянина, ефективного функціонування представницької системи є свідченням зрілості громадянського суспільства. Таким чином, громадянське суспільство постає як сукупність організацій, об'єднань громадян, а також правових норм, ціннісних установок, ідей та уявлень, через які реалізуються групові та приватні інтереси членів суспільства і необхідна для цього взаємодія з органами державної влади [7, с. 174].

У Конституціях досліджуваних держав закріплено, що Україна та Республіка Білорусь є правовими державами, хоча фактичне втілення цієї тези певні вчені запечечують, наголошуючи, що цей процес є тривалим. Розумною альтернативою правової держави ні в Україні, ні в Білорусі немає. Багато нинішніх проблем безпосередньо пов'язані з тим, що на сьогодні функціонують відносно правові держави. Правова держава – явище багатомірне. Основними принципами її формування, в найбільш загальному вигляді, у класичному варіанті є: принцип поділу влади, принцип верховенства закону, принцип захисту прав особистості, принцип взаємної правової відповідальності та деякі інші [8]. Втілення цих принципів є передумовою формування громадянського суспільства, головним із яких, є функціонування розвинутого інституту прав і свобод людини. Повна відмова від радянської системи управління та розвиток демократичної системи сприяє становленню громадянського суспільства в Україні та Білорусі. Воно є обов'язковим атрибутом правової держави.

Шлях формування цього інституту в

Україні та Республіці Білорусь має певну специфіку. У зв'язку з подібними історичними, політичними, економічними, культурними процесами підходи до розв'язання проблем, що виникають на цьому шляху, є схожими, однак їхнє вирішення відбувається по-різному.

У Білорусі та Україні правову основу для формування громадянського суспільства створює законодавчий орган – парламент (Верховна Рада України і Національні збори Республіки Білорусь). За роки незалежності в обох державах створено законодавчу базу для становлення соціальної держави та розвитку громадянського суспільства. На сучасному етапі розвитку постало питання її модернізації відповідно до нових суспільних викликів і завдань, що можливе лише через зростання ділової, політичної активності законодавців. Разом з тим, цей процес є взаємоспрямованим, оскільки становлення громадянського суспільства залежить від подальшого розвитку парламентаризму в рамках чинних конституцій шляхом створення відповідних законів для функціонування цього інституту.

Наступне, слід звернути увагу на те, що в Конституції Республіки Білорусь закріплено законодавчу ініціативу народу. Натомість в Україні право законодавчої ініціативи надано Президентові, народним депутатам і Кабінету Міністрів України [9], тобто у народу – відсутня. Ст. 99 Конституції Республіки Білорусь передбачає, що право законодавчої ініціативи надається Президенту, депутатам Парламенту, Уряду, а також громадянам, які мають виборче право, у кількості не менше 50 тис. осіб, і воно реалізується в Палаті представників [10]. Закріплення цієї норми в Основному Законі України позитивно вплинуло б на розвиток громадянського суспільства. На сьогодні це положення мало б велике значення з огляду на завдання модернізації інститутів громадянського суспільства. Водночас для легітимзації діяльності громадянського суспільства з тієї причини, що його функціонування є небезпечним у зв'язку з недостатньою захищеністю кон-

ституційними та законодавчими актами. Підтримка громадянського суспільства є обов'язковою умовою в країні, яка вважає себе демократичною.

Вартим уваги дослідження є те, що Національні збори Республіки Білорусь – це провідник ідеологічної функції в державі. Від діяльності парламенту та реалізації цієї функції багато залежить у плані підтримки модернізаційних процесів у країні, визначення ціннісних ідеалів потреб і запитів суспільства та моделі поведінки його членів. Ідеологічне спрямування повинно матеріалізуватися в конкретних соціально-політичних процесах. Вироблення та відточування ідеологічних цілей здійснюється шляхом зустрічі депутатів з електоратом, їхніх виступів у засобах масової інформації та Інтернет-порталах.

У Республіці Білорусь формування ідеологічних норм і установок відбувається на підставі чітко розробленої державної політики. Існує низка державних органів та інститутів, покликаних вирішувати ідеологічні проблеми, а саме: політичні партії та органи самоврядування, освіти, культури, науки, засоби масової інформації, літератури, кіно тощо. Через них формується політична свідомість і політична культура народу. Діяльність цих установ здійснюється в рамках конкретних законів і підзаконних актів [11].

Постає питання, чи є громадянське суспільство в Республіці Білорусь? Авторка спробує дати свою авторську відповідь на дискусійне питання. Спеціалісти, які погоджуються з існуванням даного інституту, характеризують його як нерозвинене, слабе, квазі-громадянське. Відповідно до офіційних даних на 1 січня 2016 року в Білорусі було зареєстровано 2,665 громадських організацій, з яких 225 мають статус міжнародний, 716 – республіканський і 1,724 – місцевий [12, с.84]. Водночас, не завжди кількість означає якість. В Україні на 2017 рік зареєстровано 10,812 громадських організацій [13], однак громадянське суспільство лише на стадії становлення. Звертаючись до дослідження «Nations in Transit 2017» неурядової міжнародної

організації Freedom House, вбачаємо, що аналітики визначають Україну найкращою за рівнем розвитку громадянського суспільства [14]. Незважаючи на різницю рівня свободи в Україні та Республіці Білорусь, є факт наявності неурядових громадських організацій – одного з елементів громадянського суспільства, що свідчить про його наявність.

Події 2013-2014 рр. в Україні демонструють, що в країні діє громадянське суспільство. Про громадянський супротив владі директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства Віталій Кулик висловився таким чином: «Євромайдан показав, що громадянське суспільство перетворюється в суб'єкт певних процесів, який має артикульовані програму і вимоги. Ці вимоги іноді не відповідають вимогам політичних гравців або парламентських політичних партій... Громадянське суспільство показало чудеса самоорганізації. Виявилося, що на перших ролях, як організатори процесу, заходів, акцій, активності Євромайдану виступили неформальні мережі або фінансується громадськими ініціативами, які не мають нічого спільного з так званими грантоїдами – організаціями, які роками отримують гроші від різних фондів та іноземних джерел... І саме вони заклали основу суб'єктивізації громадянського суспільства на Майдані» [15].

Отже, громадянське суспільство в процесі демократизації будь-якої країни є суттєвим важелем розвитку та становлення демократичних принципів та цінностей.

Незважаючи на низку перешкод на шляху становлення громадянського суспільства в Україні та Білорусі, варто зазначити активну участь громадян цих країн у політичному житті через Інтернет. Як наголошує П. Колотвін, сучасні новітні технології мас-медіа відіграють провідну роль у взаємодії державних інститутів і громадян в умовах демократичного режиму, вони виступають одним із важливих компонентів взаємодії між керуючою та керованою сторонами [16, с. 146]. У сучасних умовах це реальність. Завдяки

Всесвітній мережі певні політичні та громадські організації висловлюють свою думку з актуальних питань і відображають свою політичну позицію. Інтернет дає можливість проводити міжнародні конференції в реальному часі з учасниками зі всього світу та голосування серед користувачів мережі для відображення відповідної статистики тощо. Однак механізми використання технологічних досягнень у пострадянських країнах упроваджуються із запізненням. В Україні існує парламентський телеканал «РАДА», що здійснює прямі трансляції засідань Верховної Ради України. В Республіці Білорусь окремого каналу немає, водночас на сайті Національних зборів Республіки Білорусь у розділі «Прес-центр» є можливість ознайомитися з підсумками роботи [17]. Таку ж інформацію суспільство повинно одержувати й щодо діяльності обласних і місцевих рад. Показовим у цьому плані є зарубіжний досвід. Так, у шведському місті Мін (Mín) через Інтернет відбувається пряма трансляція засідань міської ради, більше того, депутати під час засідань отримують питання від громадян, ведуть із ними діалог [16, с. 149]. На порталі Верховної Ради України [18] створили можливість в інтерактивному режимі надсилати електронні петиції, реалізовувати право громадянського обговорення законопроектів та представлена концепція публічної політики, її структура та етапи (завершальним етапом якої буде проведення адвокаційної компанії з метою голосування за законопроект). Таким чином, в Україні шляхом використання новітніх технологій розвивається громадянське суспільство та збільшується кількість способів реалізації громадянами своїх прав. Окрім цього, в Україні з 2012 року діє оновлена версія урядового сайту «Громадянське суспільство і влада» [19], де також є можливість для громадян брати участь в обговоренні важливих державних рішень. Натомість на Інтернет-порталі Палати представників Національних зборів Республіки Білорусь [20] є тільки право електронного звернення як у фізичних осіб, так і юридичних та право звернення

з ініціативою про внесення до Конституційного Суду пропозицій про перевірку певного нормативно-правового акта на конституційність.

Різноманітні ноу-хау з'являються щодня, що спрощує зв'язок із будь-ким у будь-якій частині земної кулі. Однак активність громадян в усьому світі, як і в Україні та Білорусі, в цьому аспекті є ілюзорною, адже в мережі користувач Інтернету зазвичай є анонімним. Політична діяльність відбувається в парламентах і урядових установах, а не у Всесвітній мережі. Головною проблемою такої ситуації є недостатня мотивація громадян для участі в суспільно-політичних процесах країни. Йдеться не про матеріальну мотивацію, а про ідею і бачення реального результату від тих чи тих публічних дій. Адже апріорі народ думає, що активними заходами він не здатен що-небудь змінити. Новітні технології лише дають доступ до інформації й полегшують спілкування між користувачами. Активна участь користувачів Інтернету в Україні та Білорусі показує, що суспільство не байдуже, але необхідним є законодавчий захист для вільної реалізації своїх прав і свобод.

Наприклад, у Білорусі активісти та опозиціонери (представники громадських організацій, активна молодь й опозиційні політичні сили) робили спроби підняти суспільство на супротив владі та здійснити переворот. Однак, у країні-сусіда опозиція не має такої великої підтримки у громадськості як в Україні. Й усі спроби подолати владу закінчуються невдачею. Звертаючи увагу на демонстрації на День Свободи у 2014 році, 10 білоруських активістів було заарештовано за вдягнені українські стрічки на підтримку Революції Гідності в Україні, а з 2004 року більше 100 неурядових організацій було закрито та реєстрація окремих – обмежена. Водночас, у невилній (недемократичній) Білорусі є конкретні приклади адвокації: «Тиха Серед» (тихі протести у 2010 р.); бойоти; міжнародні компанії адвокації у 2010-2012 рр. з метою затвердження мандату про спеціальну доповідь ООН про Білорусь.

Зокрема, 1 березня 2016 року з метою покращення відносин з ЄС Міністерство внутрішніх справ Білорусі оголосило про більш м'яку позицію стосовно протестів. А саме, у разі затримання протестуючих, обвинувачення будуть мати наслідки адміністративного характеру, й обвинувачений повинен буде сплатити штраф чи буде заарештований [21].

Окремо звернемо увагу на події 2017 року в Республіці Білорусь, які Пол Койер у своїй статті «'Near Revolution' In Belarus: Lukashenka's Balancing Act And Putin's Fear Of Another Mайдан» (2017) на сайті Forbes назвав «майже революція» [22]. У Мінську та регіонах Білорусі 15 березня 2017 року відбулися «Марші дармоїдства», що стали результатом невдоволень громадськості з лютого 2017 р. податком на «дармоїдство». У згаданій вище статті робиться висновок, що ці новини свідчать про те, що зміни настають навіть в «останній диктатурі Європи». Президент Республіки Білорусь останні декілька років покращує відносини із Заходом. ЄС зі свого боку робить зустрічні кроки, по-перше, відміною санкцій стосовно Олександра Лукашенка та низки інших білоруських політиків. По-друге, відбувся візит до Мінська високопоставленої делегації ЄС, після чого почалася поступова політична трансформація в країні. Також звернемо увагу, що була проведена Двадцять шоста щорічна сесія Парламентської асамблеї ОБСЄ у липні 2017 р. у Мінську. Таким чином, Олександр Лукашенко робить кроки щодо налагодження відносин із Заходом і, в той же час, зберігає зв'язки з Росією у сфері безпеки та стратегічного союзу з Москвою, без підтримки якої він не збереже своєї влади. На думку авторки, зазначені зміни в Республіці Білорусь сприяють розвитку громадянського суспільства та становленню демократії в країні. Водночас, існують науковці, які спростовують цю тезу, стверджуючи, що дії Президента Білорусі не пророкують позитивних змін для демократії та прав людини [23, с. 11].

Отже, з вищенаведеного можна зробити висновок, що у Республіці Білорусь

будь-які спроби повалити владу (зробити переворот) припиняються, і лише в окремих випадках дозволяються санкціоновані виявлення своєї позиції. Тому однозначно не можна казати, що країна є недемократичною та в ній відсутнє громадянське суспільство. Шлях становлення демократії в кожній державі свій, важливо, що Білорусь розвивається в цьому напрямі. Чи повторить вона сценарій України? На думку автора, останні події демонструють те, що тенденція повторити сценарій України є, хоча не в близькому майбутньому. На жаль, суттєві зміни в державі можливі лише в результаті рішучих, радикальних дій – революції. В Білорусі на сьогоднішній день немає такої підтримки громадян для реалізації цього, хоча чисельність противників влади зростає.

Висновки

Україна та Білорусь повинні подолати перешкоди на шляху до побудови демократичного суспільства. Наближення до поставленої мети поступово відбувається, можливо, не так ефективно, як цього хотілося б. В Україні після Євромайдану відбувається не просто модернізація, а докорінний перелом суспільних, державних і економічних засад її подальшого розвитку, якому повинна відповідати науково-об-

ґрунтована й виважена державна політика. Натомість білоруський народ у більшості задоволений владою. Бажання докорінних змін – демократії вимагає таких радикальних дій, як революція, а Республіка Білорусь до них не готова. У зв'язку з цим, повторення українського сценарію найближчим часом у Республіці Білорусь можна не очікувати.

Євромайдан, складна політична, соціально-економічна криза, зовнішня агресія вимагають рішучих дій від української влади. Світове товариство сьогодні говорить про стабільну Республіку Білорусь, саме це сприятиме втілення нею демократичних принципів та цінностей.

Отже, нинішня державна політика в Україні та Республіці Білорусь повинна бути спрямована на встановлення умов ефективного функціонування та розширення інститутів парламентаризму, що прискорить демократичний транзит. Зокрема, в обох країнах основною передумовою становлення демократії є створення громадянського суспільства. Допоки цей інструмент влади народу не стане повноцінним і права громадянського суспільства не будуть закріплені та захищені законодавчо, про становлення суверенної, демократичної, правової держави годі й говорити.

Література

1. Долженков О. О. Україна-Білорусь: досвід політичної трансформації: Монографія / О. О. Долженков. – Одеса: Астропринт, 2003. – 264 с.
2. Політична система: сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства і держави : у 2 т. / за ред. О. В. Скрипнюка. – К.: Логос, 2010. – Т. II : Правова, демократична держава в політичній системі: стан, тенденції та перспективи розвитку / авт. кол. : О. В. Скрипнюк (кер.), В. В. Медведчук, В. П. Тихий [та ін.]. – 692 с.
3. Волинець В. В. Легітимність влади як фактор політичної стабільності суспільства : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / В. Волинець; Одеська національна юридична академія. – О., 2008. – 19 с.
4. Макаренко Л. О. Верховенство права як принцип природного права / Л. О. Макаренко // Альманах права. – 2012. – Вип. 3. – С. 222-229.
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
6. Законы Республики Беларусь: «Об иммиграции» [от 29 дек. 1998 г. N 224-3], «О правовом положении иностранных граждан и лиц без гражданства в Республике Беларусь» [от 3 июня 1993 г. N 2339-XII : с изм. и доп.. – Мн.: Право и экономика, 2004. – 23, [1] с. – (Серия «Белорусское законодательство»).
7. Пашковский Г. М., Паречина С. Г. Гражданское общество в Республике Беларусь: становление и пути развития / Г. М. Пашковский, С. Г. Паречина // Беларусь – Россия – Китай: к новой парадигме истории. Сб. науч. тр. – Мн.: ИСПИ, 2003. – С. 174-195.

8. Белорусско-американская научно-практическая конференция «Актуальные проблемы формирования правового государства в Республике Беларусь» (7-8 февраля 1996 г.) / Конституционный Суд Республики Беларусь; Американская ассоциация юристов – СИИЛИ / В. Г. Тихиня (ред.). – Минск, 1996. – 135 с.
9. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2007. – 48 с.
11. Основы идеологии белорусского государства: Учеб. для вузов / под. ред. С. Н. Князева, С. В. Решетникова. – Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь. 2004. – 690 с.
12. Лисюк А. І., Лисюк Д. А., Соколовська М. Г. Громадянське суспільство сучасної Білорусі як суб'єкт соціальних змін / А. І. Лисюк, Д. А. Лисюк, М. Г. Соколовська // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки. – 2017. – Т. 22. Вип. 2 (29). – С. 83-91.
13. У Києві зареєстровано майже 11 тис. громадських організацій КМДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/2233586-u-kyevi-zareestrovano-majze-11-tis-gromadskih-organizacij-kmda.html>
14. Nations in Transit 2017. Table of Country Scores / Freedom House // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freedomhouse.org/report/nit-2017-table-country-scores>
15. Гражданское общество: процесс необратим? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/socium/grazhdanskoe-obschestvo-process-neobratim-_html
16. Колотвін П. О. Роль електронних мас-медіа у розвитку парламентаризму в Україні / П. О. Колотвін // Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць / Керівник авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Корміч. – Одеса: Фенікс, 2011. – Вип. 43. – С. 145-153.
17. Официальный сайт Совета Республики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sovrep.gov.by/ru/video-ru/>.
18. Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
19. Громадянське суспільство і влада. Режим доступу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article
20. Официальный сайт Палаты Представителей Национального собрания Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.house.gov.by/ru/>
21. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях 194-3 от 21.04.2003 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy-by.com/koap_rb.htm
22. Coyer, Paul 'Near Revolution' In Belarus: Lukashenka's Balancing Act And Putin's Fear Of Another Mайдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/paulcoyer/2017/03/13/near-revolution-in-belarus-lukashenkas-balancing-act-and-putins-fear-of-another-maidan/#7bd30fb277a2>
23. Бацюкова С. Мотивувальні фактори адвокації у країнах із відмінним статусом свободи: Україна та Білорусь / С. Бацюкова // Ідеологія і політика. – № 1(6). – 2016. – Foundation for Good Politics. – С. 5-29.